

SUSRETI IZMEĐU BENEDIKTINSKOG I DOMINIKANSKOG REDA U HRVATSKOJ

Ivan OSTOJIC

Monaštvo sv. Benedikta u svojem hiljadugodišnjem životu susretalo se vrlo mnogo puta s brojnim drugim redovničkim oblicima u Hrvatskoj. Ono je dapače neke od njih, kao što su stari eremiti te grčki i slavenski kaluđeri, na više mjesta naslijedilo, dok su druge mlađe samostanske ustanove na još više mjesta baštinile benediktinsku ostavštinu. Negdje su se redovnici i redovnice ove ili one vrste pretvorili u benediktince i benediktinke, a drugdje su se sljedbenici, osobito sljedbenice, sv. Benedikta pridružili novijim regularnim strukturama.

Benediktinsko monaštvo u našim stranama dolazilo je u raznovrsne veze najčešće s prosjačkim redovima, naročito s franjevačkim i dominikanskim. Nedavno sam izvijestio o meni poznatim dodirima između benediktinske i franjevačke ustanove u Hrvatskoj.¹ Ovim pak recima htio bih prikazati susrete između benediktinskoga i dominikanskoga reda na istom području. Na ovaj prikaz potaknula me je okolnost, da se ove godine navršava sedam stotina i pedeseta godišnjica od potvrde dominikanskoga reda.

Hrvatski benediktinci prvi put su se susreli kod nas s dominikancima ili, prema službenom nazivu, s redom braće propovjednika, otprilike u isto vrijeme kada i s franjevcima. Bilo je to po svoj prilici 1225. godine u Dubrovniku, 1228. u Ninu, 1245. u Splitu, 1250. u Pagu 1265. u Trogiru, 1266. godine u Kotoru itd. Svi navedeni datumi nisu utvrđeni, ali je sigurno, da se već u prvoj polovici XIII stoljeća dominikanci nalaze u svim hrvatskim zemljama².

Jedna od značajnih posljedica tih susretaja bila je, da se poslije pojave prosjačkih redova nije u našim stranama osnovala ni jedna muška opatija benediktinskog reda. Ti su, naime novi redovi, odgovarajući bolje zahtjevima i potrebama svojega vremena, privlačili k sebi gotovo sve što je željelo u samostan iz idealnih pobuda te su, iako im to

1. Crkva u svijetu, br. 1, str. 39—49, Split 1966.

2. ZANINOVIC ANTONIN, Pogled na apostolsko-znanstveni rad Dominikanaca u hrvatskim zemljama (Bogoslovska smotra VIII, str. 264—265, Zagreb 1917); WALZ ANGELUS MARIA, Compendium historiae Ordinis Praedicatorum, str. 220—221, Roma 1930; BOSKOVIC HIACINT u Hrvatskoj enciklopediji V, str. 184, Zagreb 1945.

nije bila ni namjera ni želja, podgrizali žile starom monaštvu, koje je dotada kroz više stoljeća držalo monopol redovničkoga staleža u Crkvi³. Stoga je razumljivo, da se oni prvi agilni dominikanci, koji su se za nosno i naglo na sve strane stali širiti, općenito nisu svidjeli konzervativnim benediktincima⁴.

Pojava prosjačkih redova bila je sudbonosna i za benediktinske škole. Zbog nestašice učitelja već u XIII, a pogotovo u XIV stoljeću, nisu one samo izgubile nekadašnju vodeću ulogu u nastavi nego su u mnogim zemljama bile bačene na posljednje mjesto. Sami benediktinski povjesničari priznaju, da su mlade i jake dominikanske škole nadomjestile njihove, koje su se gasile. Već spomenuta prva dva stoljeća svojega djelovanja dominikanske škole su stekle lijep ugled, osobito utvrđivanjem vjere i čuvanjem njezine čistoće, dapače su vršile jak upliv i na same stare monahe⁵.

U XIV stoljeću, kada je i u redu propovjednika popustila disciplina i prvotni žar, bilo je više slučajeva, da su dominikanci prelazili u benediktince. Ali, to su gotovo redovito radili ljudi koji su se na taj način ponadali zaposjesti kakav monaški beneficij i tako u dekadentnom ambijentu provoditi lagodan i nekontroliran život⁶.

1. Ovdje ćemo, odmah na početku, navesti konkretne slučajeve gdje je dominikanski red na našem primorju zaposjeo benediktinske crkve ili se uselio u njihove kuće i, osim toga, baštiniio negdje čitav a negdje jedan dio zemljišnoga patrimonija starih zadužbina.

Prvi pokušaj te vrste zabilježen je 1244. godine, kada je papa Inocencije IV bio naredio opatu i konventu Sv. Kuzme i Damjana na otoku Pašmanu, neka u podružnoj crkvi Sv. Dimitrija, što je imaju u Zadru i koju im je nedavno bio poklonio grad, uz pristojnu odštetu dozvole braći reda propovjednika obavljati službu božju. Ova su se naime braća, na traženje nadbiskupa, klera i građana, imala nastaniti u Zadru, a nije im još bilo nađeno prikladno mjesto za stalan boravak⁷.

Ako su se dominikanci bili zaista uselili do crkve Sv. Dimitrija u Zadru, njihov boravak bio je ondje provizoran, jer su im već 1248. godine nadbiskup Lovre Periandro i gradske vlasti predali u istom gradu samostan Sv. Platona, gdje su dotada živjele benediktinske koludrice. One su siromašnim došljacima svojevolutno ustupile kuće, vrt i okolni posjed u blizini, a same su, jer ih je bilo malo, lako bile smještene na neko drugo mjesto. Dominikanci su se pak zato, što im je bila priznata egzempcija, obavezali da će davati nadbiskupu svake godine na blagdan zadarske zaštitnice sv. Stošije pet librica tamjana, dvije voštanice i nešto vina⁸. Stara i malena crkva, posvećena sv. Platonu, bizantinskom

3. OSTOJIC IVAN, *Benediktinci u Hrvatskoj I*, str. 87—89, Split 1963.

4. WALZ, n. d., str. 252.

5. SCHMITZ PHILIBERT, *Histoire de l'Ordre de Saint Benoît V*, str. 127—128, 148; VI, str. 251 Maredsous 1949.

6. WALZ, n. d. str 253; SCHMITZ, n. d. III, str. 65; IV, str. 249, Maredsous 1948.

7. SMICIKLAS T., *Codex diplomaticus IV*, str 260—261, Zagreb 1906.

8. SMICIKLAS, n. d. IV, str. 347—348, 355—356; FARLATI DANIEL, *Illyrici sacri V*, str. 8, 78, 607—608, Venetiis 1775; BIANCHI CARLO FEDERICO, *Zara cristiana I*, str. 80, Zara 1897; BENEVENIA LORENZO, *Scampoll di storia patria* str. 80. Zara 1890; BÖTTNER ENRICO, *L'archivo degli antichi presso la i. r. Lougotenenza dalmata II.*, str. 5, 6 — Zara 1903.

opatu i reformatoru istočnih manastira, bila je uskoro dograđena te je s vremenom dobila ime Sv. Dominika, utemeljitelja novih stanovnika. Od nekadašnje crkve postoje danas samo ruševine.

Sav ostali zemljišni posjed Sv. Platona bio je prenesen na malo prije osnovani samostan dominikanki. Taj je samostan bio podignut u zadarskom predgrađu blizu obale i zvao se *Sancta Maria de Melta* ili *de Alta Ripa*. Kao što je sv. Dominik prije uredio prvu kuću svojega reda za sestre negoli za braću⁹, tako su i njegovi sljedbenici mogli podignuti ovaj ženski samostan blizu Zadra prije ili samo malo kasnije od muškoga u istom gradu. Zbog toga mislimo, da razložito tvrde oni koji kažu da su benediktinke iz Sv. Platona prešle u taj novi samostan i u njemu prihvatile pravilo sv. Dominika¹⁰. Slični prijelazi događali su se i drugdje po svijetu pa i samom Rimu¹¹.

Dominikanke iz Sv. Marije de Melta bile su 1311. godine zbog ratnih neprilika preseljene u grad i privremeno smještene do crkve Sv. Dimitrija, koja je, kako rekosmo, pripadala benediktincima iz pašmanske opatije. Ovdje treba spomenuti, da je u Zadru od XIV stoljeća postojao dobro napućeni samostan dominikanskih koludrica pod imenom Sv. Dimitrija. Godine 1779. uništio je požar i njega i crkvu¹².

Dominikanski red je dobio još jednu benediktinsku zadužbinu na zadarskom teritoriju. To je bila opatija Sv. Mihovila navrh brda (*beati Archangeli Michaelis de Monte*) na otoku Ugljanu. Kako je ostala bez monaha, papa Pijo V, dominikanac, doznačio ju je 1570. godine svojoj redovničkoj braći, da bi u gradu Zadru njezinim prihodima mogli održavati samostansku višu školu (*studium generale*) za čitavu dalmatinsku provinciju svojega reda. Zajedno s ostalim posjedom Sv. Mihovila pripao je dominikancima na istom otoku i hospicij s crkvom Sv. Petra, u kojoj su se poslije nestanka benediktanaca vršile fundirane liturgijske obaveze bivše opatije. Godine 1806. francuska vlada je zatvorila dominikanski samostan u Zadru, a s njim združeni posjed nekadašnje benediktinske zadužbine 1809. godine inkorporirala novoosnovanom zadarskom liceju. Konačno je isti beneficij 1858. godine prenesen na Zmajevićevo dijacezansko sjemenište u Zadru¹³.

Dominikanci, osim spomenutih dvaju zadarskih beneficija, što su ih odavna bili stekli, dobili su koncem prošloga stoljeća na upotrebu dubrovački otočić Lokrum, na kojem je do 1798. godine djelovala najstarija dubrovačka opatija *Sancta Maria de Lacruma*. Poslije ukinuća te poznate opatije, otočić je nekoliko puta mijenjao vlasnika. Godine 1891. bio je od habsburške vladalačke kuće predan dominikancima. Oni su ga držali do poslije prvoga svjetskog rata, kada ga je kupila jugo-

9. WETZER UND WELTE'S KIRCHENLEXIKON III, coll. 1932—1933 — Freiburg im Breisgau 1884.

10. FARLATI, n. d. V, str. 77; BIANCHI, n. d. I, 434—435.

11. SCHMITZ, n. d. VII, str. 123 — Maredsous 1956.

12. BIANCHI, n. d. I, str. 436—442.

13. Vatikanski arhiv: *Bullae Pii V*, lib. 77, str. 290; FARLATI, n. d. I, str. 194 — Venetijs 1751; V, str. 10, 129—130; BIANCHI, n. d. I, str. 419; II, str. 103 — Zara 1879; BENEVENIA LORENZO, *L'abazia ed il castello di Monte S. Michele d'Ugliano* (*Annuario Dalmatico* I, str. 183—244 — Zara 1884).

slavenska država i na njemu uredila oporavilište za rahitičnu djecu. Sada Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti ondje drži biološki institut¹⁴.

2. Uz navedena sigurna mjesta, ima i drugih dominikanskih mjesta, za koja je netko rekao, da su prije bila benediktinska, ali to nije sigurno; kao što ima i benediktinskih mjesta, za koja neki misle, da su kasnije postala dominikanska, ali se ni to ne da dokazati.

Jedno od takvih je Sv. Marija u Ninu. Godine 1240. osnovan je u ugarskom gradu Vesprimu ženski cenobij Sv. Katarine, koji je prema pismu pape Aleksandra IV bio benediktinski, ali su redovnice u njemu živjele po ustanovama reda propovjednika. Pred tatarskom najezdom je navodno iz njega pobjeglo prema jugu pet redovnica. Četiri od njih su stigle u Nin, a jedna u Zadar. One u Ninu organizirale su samostan Sv. Marije, a ona u Zadru samostan *Sanctae Mariae de Alta ripa sive de Melta*¹⁵.

Sredinom XIV stoljeća vodila se u samom cenobiju Sv. Marije u Ninu žestoke raspra među redovnicama, kojemu zapravo redu one pripadaju. Tako su 1347. godine opatica i dvije koludrice tvrdile, da je njihova kuća benediktinska, dok je ostalih sedamnaest sestara protivuriječilo, da je ona dominikanska. Neki zastupnici crkvenih vlasti (npr. vikar ninskoga biskupa i opat Sv. Krševana u Zadru) izjavljivali su se za benediktinski, a drugi (npr. papa Urban V, dominikanci i dominikanke u Zadru) za dominikanski karakter ovog ninskoga samostana¹⁶.

Naši povjesničari većinom drže, da je samostan Sv. Marije u Ninu osnovan kao benediktinski, možda još u X ili u XI stoljeću, a da je kasnije prihvatio pravilo sv. Dominika ne odbacivši ono sv. Benedikta. Time oni nastoje protumačiti, zašto su ga jedni držali benediktinskim, a drugi dominikanskim¹⁷.

U Gružu kod Dubrovnika dominikanci posjeduju maleni samostan s crkvom Sv. Križa. Ima ih koji misle da je Gruž prvobitno bio feudalni patrimonij benediktanaca, i da su oni prije dominikanaca na istom mjestu imali hospicij Sv. Križa¹⁸.

14. SVILLOVICH LUCA, *Memorie storiche sull' Isoletta di Lacroia*, str. 30 — Vienna 1862; *Slovinac I*, str. 131 — Dubrovnik 1878; *Schematismus dioecesis Regusinae*, str. 54 — Ragusii 1916; *Narodna enciklopedija II*, str. 680

15. FEJÉR GEORGIUS, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et Civilis t. IV v. I*, str. 192—194 — Buda; FARLATI, n. d. V, str. 77—78; SMICIKLAS, n. d. IV, str. 137—138.

16. SMICIKLAS, n. d. XI, str. 404—410, 421—424, 428—429; XIV, str. 120—121; SMICIKLAS T., Grada za *Codex diplomaticus*, god. 1389. 16. XI (rukopis u Arhivu Jugoslavenske akademije, ormar XX, 1); DELCI RAYNERII *Summarium litterarum PP. Avenionensium* (Archivum secretum Vaticanum), Index 592 f. 135; PRAGA GIUSEPPE, *Atti e diplomj di Nona* (1284—1509), str. 64—65 — Roma 1936; STIPIŠIĆ J. — ŠAMSALović M., *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije* (Zbornik Historijskog instituta Jugosl. akad. II, str. 325 — Zagreb 1959).

17. KUKULJEVIĆ - SAKCINSKI IVAN, *Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci svetog Ivana u Hrvatskoj* (Rad Jugoslavenske akademije LXXXI, str. 5 — Zagreb 1886); RACKI DR FRANJO, *Nutarnje stanje Hrvatske prije XII stoljeća* (Rad Jugosl. akad. CXVI, str. 195 — Zagreb 1893); PEROJEVIĆ MARKO, *Ninski biskup u povijesti hrvatskoga naroda*, str. 35 — Zagreb 1939; STOŠIĆ KRSTO, *Benediktinke u Šibeniku* (Croatia sacra VII, str. 3 — Zagreb 1934).

18. RAZZI SERAFINO, *La storia di Ragusa* (izdao G. Gelcich), str. 213 (Jeličeva opaska pod crtom), 214 — Dubrovnik 1903.

Obrnut je slučaj u Puli. Ondje, u samostanu Sv. Katarine Sijenske, sigurno su živjele benediktinke od druge polovice XV stoljeća do 1600. godine¹⁹. Sa svim tim su neki taj samostan pripisivali reguli sv. Dominika²⁰. Činjenice, da je sv. Katarina Sijenska bila dominikanka i da se nadstojnica onoga pulskog samostana koji puta nazivala *priora*, kao kod dominikanki, dopuštaju pretpostavku da su ondje prvotno bile dominikanke, koje su se s vremenom prometnule u benediktinke²¹.

Izražena su također dva oprečna mišljenja o vrsti samostana kod crkve Sv. Agate u predjelu Glavati (prije Kostanjica) kod Prčanja u Boki Kotorskoj. Jedno tvrdi, da je on bio benediktinski²², a drugo, da je u XIII i XIV stoljeću na Glavatome postojao dominikanski samostan Sv. Agate²³.

U XVI stoljeću živjeli su na dubrovačkom otočiću Rudi, između Sipana i Lopuda, augustinci (1521-1529) pa dominikanci (1536-1552). Ima ih koji hoće da su prije jednih i drugih i ondje, na mjestu nekakvih ruševina, bili benediktinski crkvice i samostana²⁴. Međutim, za stalni boravak benediktinaca na Rudi ne može se navesti nikakav dokaz²⁵.

3. Moramo se osvrnuti i na one napise koji pogrešno stavljaju benediktince ili dominikance u mjesta za koje je očito da u njima jedni ili drugi nikada nisu živjeli.

Tako su dva ili tri naša ugledna pisca *lapsu calami* (tj. mislili je dno, a nehotice su napisali drugo) nazvali benediktinskima samostane u Bolu na Braču i u gradu Korčuli, koje dominikanci od početka sve do danas nastavaju, kao i propali samostan na otočiću Šćedru, južno od otoka Hvara, koji su bez sumnje dominikanci nekada posjedovali²⁶.

Na sličan način netačno je objavljeno, da su se koludrice u staroj opatiji Sv. Nikole u Zadru prometnule u dominikanke²⁷, jer je izvan svake dvojbe da su te zadarske benediktinke prešle u klarise 1260. godine i tako formirale najstariji poznati samostan te vrste na Balakanu²⁸.

19. DE FRANCESCHI CAMILLO, *Alcuni cenni sugli antichi monasteri femminili di Pola; S. Teodoro e S. Caterina* (Atti e memorie della società istriana di archeologia e storia patria vol. III della Nuova Serie, 52, 53, 80, 84 — Venezia 1954).

20. KANDLER DR PIETRO, *Indicazioni per riconoscere le cose storiche del Litorale*, str. 71 — Trieste 1855.

21. OSTOJIC, n. d. III, str. 176, 348 — Split 1965.

22. LUKOVIĆ NIKO, *Prčanj* (antropogeografska studija), str. 341 - 342 — Kotor 1937.

23. MILOSEVIĆ ANTUN u *Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLIV, str. 39 - 40 — Split 1921.

24. VULETIĆ - VUKASOVIĆ VID u *Bullettino di archeologia e storia dalmata* VI, str. 101 — Split 1883; STOSIĆ u n. d. VII, str. 5.

25. FERRICH GEORGIUS, *Periegesis orae Rhagusanae*, str. CXLII — Rhagusii 1803; LISIČAR VICKO, *Tri dubrovačka otočica* (Daksa, Sv. Andrija i Ruda), str. 141, 143 - 144 — Dubrovnik 1935.

26. TRUHELKA DR CIRO, *Starokršćanska arheologija*, str. 135 — Zagreb 1931; *Zbornik zaštite spomenika kulture*, knj. II sv. I, str. 156 — Beograd 1952.

27. MADIRAZZA DOTTOR FRANCESCO, *Storia e costituzioni dei comuni dalmati*, str. 55 — Split 1911

28. SMICIČKLAS, n. d. IV, str. 220, 581 - 587; MATIJEVIĆ DR O. ANTE, *O nekim poveljama pogrešno datiranim u Smičiklasovu zborniku* (*Vjesnik kr. državnog arhiva u Zagrebu* VII, str. 11 - 26).

4. U XVI i XVII stoljeću se namjeravalo neke propale i veliki dio onda još postojećih benediktinskih kuća predati dominikanskom redu. Jedan put su bile u pitanju koludrice, inače se radilo o monasima.

Godine 1572, zbog nama nepoznatih uzroka, bile su pomrle sve benediktinke u splitskom samostanu Sv. Marije *de Taurello*, pa je gradsko vijeće zaključilo, da se dovede iz Zadra jedna plemkinja dominikanka, koja će opustjelu kuću napučiti i urediti po propisima svojega reda²⁹.

Kod Balâ, u južnoj Istri, godine 1318. napustili su benediktinci samostan Sv. Mihovila. Poslije benediktinaca u njemu su stanovali franjevci do prvih decenija XV stoljeća. Sredinom XVII stoljeća radilo se na tome da se u nj usele dominikanci³⁰.

U drugoj polovici istoga stoljeća predlagao je ugledni Dubrovčanin Stjepan Gradić — komendatarni opat Sv. Kuzme i Damjana na Pašmanu, upravitelj Vatikanske biblioteke i vrlo uplivan na dvoru pape Aleksandra VII — da se svi dubrovački samostani reda sv. Benedikta, pa i lokrumski, predadu dominikancima. Oni bi tim dobitkom mogli na dubrovačkom teritoriju organizirati nezavisnu dubrovačku provinciju kako su to već bili učinili franjevci³¹. Na taj način je Gradić htio zapriječiti, da ne bi slabo napučeni samostani Mljetske kongregacije bili predani strancima — kako se to stotinu godina ranije dogodilo s lokrumskom opatijom — i ujedno postignuti da tuđinci napuste Lokrum.

Ni jedan od triju navedenih namišljaja, zaključaka i prijedloga nije bio proveden u djelo.

5. Dva duhovna reda, o kojima govorimo u ovom člančiću, nisu samo jedan drugoga nasljeđivali nego su se i međusobno pomagali.

Poznat nam je, na primjer, slučaj da su benediktinke s vlastitim koludricama pomogle uputiti novu kuću po konstitucijama sv. Dominika. To su učinile 1705. godine, kada su iz opatije Sv. Marije od Kaštela u Dubrovniku ustupile dvije svoje sestre novoosnovanom samostanu dominikanki u istom gradu³².

S druge strane, dominikanci su nekoliko puta sa svojim članovima produžili život starim klonulim opatijama, osobito na taj način što su prelazili na regulu sv. Benedikta i, odlukom vrhovne crkvene vlasti, preuzimali upravu slabo napučenih ili potpuno opustjelih samostana.

Tako je papa Nikola V godine 1454. imenovao opatom Sv. Nikole pred Šibenikom *Jurja Mihovilova*, člana dominikanskoga samostana u Šibeniku, te mu ujedno naredio, neka se i u nošnji i u redovničkom vladanju suobrazi sa svojom redovničkom zadrugom³³. Ovaj Juraj

29. *Archivum S. Congregationis Concilii: Visitatio Antibarensis et aliarum in Dalmatia an. 1579*, I f. 26, 28, 47.

30. OREB P. DR MARIN, *Slava franjevačke Istre* str. 21 — Zagreb 1962.

31. KÖRBLER DR ĐURO, *Pisma opata Stjepana Gradića Dubrovčanina senatu republike dubrovačke (Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium XXXVII*, str. 34 — Zagreb, 1915; OSTOJIC, n. d. II, str. 440.

32. OSTOJIC n. d. II, str. 479.

33. THEINER AUGUSTINUS, *Vetera monumenta Slavorum Meridionalium historiam illustrantia* I, str. 412-413 — Romae 1836.

bio je posljednji regularni opat koji je stajao na čelu te šibenske opatije. Kao opat spominje se do 1480. godine, a vršio je i službu vikara šibenskoga biskupa³⁴.

Iste 1454. godine isti papa postavio je opatom Sv. Marije na otoku Mljetu *Mihovila*, dominikanaca iz Dubrovnika, pošto ga je dispenzirao od dominikanske odjeće i profesije³⁵. Iz inventara pokretnina mljetske opatije, što je bio sastavljen 1458. godine, doznajemo da su onda u samostanu bila samo tri monaha, i da opat Mihovil nije živio u opatiji³⁶. Taj Mihovil naslijedio je na upravi mljetske opatije, i to valjda neposredno, *Matu Obradovića*, koji je također bio dominikanac³⁷.

Oko 1460. godine papa Pijo II uspostavio je dokinutu opatsku čast u opatiji Sv. Nikole u Komiži na Visu i imenovao opatom dominikanca *Lovru Perancija* iz San Severina u Kamerinskoj biskupiji. Tom prigodom mu je naredio, neka i on obuče benediktinski habit, neka se dade blagosloviti kao benediktinski opat, i neka se prilagodi benediktinskom načinu života³⁸. Lovro se susreće na čelu komiške opatije od 1462. do 1465. godine³⁹.

Od godine 1467. do 1472. bio je priorom u benediktinskom prioratu Sv. Andrije na morskoj pučini (*Sancti Andree de Pelago*), zapadno od Dubrovnika, učeni i vrijedni dominikanac *Franko Fortis*. On je obnovio disciplinu u malenoj redovničkoj obitelji na povjerenom otočiću i sastavio *Pravila* po duhu sv. Benedikta⁴⁰.

Nakon Vlahe Gundulića, dubrovačkoga kanonika i komendatara opatije Sv. Jakova u Višnjici blizu Dubrovnika, bio je od pape Siksta IV godine 1493. unaprijed imenovan kao *futurus abbas* iste opatije dominikanac *Dominik Radmorinić*. Nije jasno, je li time Radmorinić imao promijeniti red i postati pravim regularnim opatom ili je opatija poslije smrti Gundulića bila i njemu dosuđena samo u komendu. Na upravi opatije spominje se 1483-1502. godine⁴¹.

6. Osim navedenih, znamo još za četiri ili pet dominikanaca, ponajviše biskupa, koji su i dalje ostavši u svojem redu, postali komendatari i pobirali prihode nekih dalmatinskih opatija. Takvi su bili: *Petar Calix*, dubrovački nadbiskup, kojega je papa Grgur XI 1373. godine postavio komendatarnim opatom Sv. Marije na otoku Mljetu za neodređeno vrijeme. Opatija je, naime, bila ostala bez monaha, a menza dubrovačkoga nadbiskupa zbog upada inovjeraca bez dovoljnih prihoda⁴².

34. OSTOJIC, n. d. III, str. 299.

35. Archivum secretum Vaticanum. Obligationes et solutiones 75 f. 60'

36. Državni arhiv u Dubrovniku.

37. OSTOJIC, n. d. II, str. 445, III, str. 309.

38. THEINER, n. d. J, str. 460 - 462.

39. OSTOJIC, n. d. III, str. 303.

40. FARLATI, n. d. VI, str. 73; *Znameniti i zaslužni Hrvati*, str. 82 — Zagreb 1925; LISIČAR, n. d. str. 85; OSTOJIC, n. d. III, str. 311.

41. Archivum secretum Vaticanum. Obligationes et solutiones 81 f. 32, 35'; 89 f. 51; 84A f. 130'; OSTOJIC, n. d. III, str. 312.

42. DELCI, Index 611 f. 334'; OSTOJIC, n. d. III, str. 308.

Istu opatiju uživao je i već citirani dominikanac *Matej Obradović*, i to koliko nam je poznato, 1454. godine⁴³.

Godine 1443. Lovro *Venier*, zadarski nadbiskup i pripadnik reda sv. Dominnika, susreće se kao komendatar opatije Sv. Petra u Pagu⁴⁴. Redu propovjednika pripadao je i *Vlaho Constanti(n)us*, koji je kao trebinjski biskup dobio i držao u komendi opatije Sv. Mihovila u Pakljenom, na dubrovačkom otoku Šipanu, 1453-1464. godine⁴⁵.

Član istog reda bio je i *Pavao de Bassia*, komendatar Sv. Nikole na rijeci Bojani, koncem XV ili početkom XVI stoljeća⁴⁶.

Posebno moramo spomenuti hvarškoga biskupa *Tomu Tomasiniya* kao komendatara opatije Sv. Ivana u Poveljima na Braču (1439-1446) i kao administratora Sv. Nikole u Komiži na Visu (1445-1455). Ovaj biskup je bio mletački dominikanac, koji je iskazao znatnih usluga Sv. Stolici privevši 1446. godine u katoličku crkvu bosanskog kralja Stjepana Tomu Ostojića, a i u drugim prigodama kao apostolski legat kod istoga kralja Tome i sina mu, nesretnoga kralja Stjepana Tomaševića. Papa Eugen IV rado je prihvatio korisne Tomasinijeve sugestije upogled uprave i namjene prihoda povaljske opatije u korist svećeničkog podmlatke hvarske biskupije⁴⁷.

7. U nastojanju da zahvatimo sve vrste susreta, možemo navesti i ovo: Bosanski biskup Benedikt Guichard (1314-1316. god.), Francuz iz okolice Troyesa, prvotno je položio zavjete kao benediktinac, ali je kasnije prešao u red propovjednika⁴⁸.

Već 1229. godine u nekoj parnici između rogovske opatije i templara, uz ostale, imenovana su i dva brata dominikanca kao obrani suci (arbitri)⁴⁹.

Kotorski dominikanci bili su optužili kotorskog biskupa Dujma, da je navodno napao i ranio njihova priora Urbana i još jednog redovnika a ostalu njihovu braću ekskomunicirao. U tom neugodnom sporu papa Nikola IV povjerio je istragu bendiktinskom opatu Sv. Mihovila u Pakljenom na Šipanu⁵⁰.

U dubrovačkom dominikanskom samostanu, na sjevernoj strani klaustura u visokom prizemlju, nalazi se nekoliko soba, u kojima su odsjedali benediktinci kad su dolazili u grad po poslu. Jedna od tih soba bila je posebno uređena za opata⁵¹.

Hrvatski dominikanci su sačuvali jedan, iako ne veliki, dio umjetničkih i kulturnih spomenika iz bogate baštine benediktinaca. U prvom redu nekoliko najstarijih oslikanih kodeksa, koji su pohranjeni u dominikanskim bibliotekama. Držimo da su benediktinske provenijencije,

43. OSTOJIC, n. d. str. 309.

44. OSTOJIC, n. d. III, str. 291.

45. OSTOJIC, n. d. III, str. 310.

46. OSTOJIC, n. d. III, str. 316.

47. FARLATI, n. d. IV, str. 455; THEINER, n. d. I, 396 - 397, 439 - 440; DR DANE GRUBER, *Povijest Bosne (Znameniti i zaslužni Hrvati)*, str. CXIV - CXVI; OSTOJIC, n. d. III, str. 303, 304.

48. GASIĆ EMERIK, *Brevis conspectus historicus dioecesium Bosnensis - Dlacovensis et Sirmiensis*, 14 — Mursae (Osijek) 1944.

49. SMICIKLAS, n. d. III, 311 - 312.

50. SMICIKLAS, n. d. VI, str. 614 - 615.

51. Usmeno saopćenje O. Josipa Karninčića O. P.

jer u iluminiranju rukom pisanih knjiga benediktinci su bili učitelji ostalim redovnicima. Jedan od takvih je *Expositio regulae sancti Benedicti*, što ga čuvaju dominikanci u Dubrovniku, a napisan je karolinom u XI-XII stoljeću⁵².

U istom gradu njihova biblioteka posjeduje zbornik *Zibaldone di notizie Regusane*. U njemu se nalaze prijepisi više propalih isprava koje se odnose na lokrumsku opatiju, a i na Mljetsku kongregaciju i druge muške i ženske benediktinske ustanove u dubrovačkoj republici⁵³.

U Muzeju starina grada Trogira ima i nešto kamenih fragmenata iz bivših benediktinskih zadužbina. Taj je muzej danas smješten u trijemu dominikanskog samostana u istom gradu⁵⁴.

I ovdje treba naglasiti da su naši sredovječni benediktinci našli dostojne nastavljače svojega korisnog djelovanja u drugim crkvenim redovima. Među njima jedno od odličnih mjesta pripada dominikanskom redu, koji je i mnogo samostanskih običaja poprimio od benediktinskih opatija⁵⁵.

Dominikanci su proširili svoju apostolsko-znanstvenu djelatnost po čitavom području našega naroda, ali su se posebno afirmirali na primorju, gdje se nalazio maksimum i optimum benediktinske prisutnosti.

SUMMARIUM

Relationes OSB et OP in Croatia. — A. iam tria magna edidit volumina de historia OSB in Croatia. In hac relatione non pauca refert exempla quomodo post medium XIII saeculum magna coenobia OSB in Croatia, sensim sine sensu — at quadam necessitate historica, novis incolis — sodalibus nempe ex OP — tradebantur. Etiam in nostris partibus tunc temporis animadvertitur celerrima propagatio Mendicantium praesertim OP et OFM. Historicum percipit quod post eorum iam nulla religiosorum abbatia in nostris partibus fundata est, dum multae veteres paulatim extinctae sunt. In hac rerum permutatione, OP praesertim per nostram oram maritimam radicans est.

52. Pod signaturom 80.

53. Pod signaturom 36 IV 7.

54. OSTOJIĆ, n. d. II, str. 274

55. BOŠKOVIĆ u n. d. V, str. 184.